

توابع کابل در عصر کورگانیان هند

کابل که شهر باستانی این کشور است، در زمان بابر که مؤسس سلطنت کورگانیان هند اس، شهرتی بسزا داشت و بابر از همین جا بر لودیان دهلی تاخت. در زمان واپسین که دودمان این امپراطور در هندوستان سلطنت کردند نیز کابل مشهور بود، و مؤرخان آنزمان را درین باره داستانهاست. برای اینکه موقعیت کابل در تشکیلات ملکیه آن زمان روشن گردد، سطور ذیل را از متون تاریخی آن عصرها برچیدم.

بابی می نویسد: صوبه کابل (۲۰) تومان دارد، که جمع عایدات آن بیست لک شهرخی است^(۱)، و این مبلغ برابر است با یک کرور و بیست و هشت لک دام^(۲) در دوران پادشاهی جلال الدین محمد اکبر، صوبه کابل تومانهایی داشت که به تصریح ابوالفضل چنین است:

۱. تومان بگرام و پرشاور که در آنجا دیر بزرگی است بنام گورکھتری^(۳).
۲. تومان نیک نهار (ظ: ننگنهار) لغمانات، که داروغه نشین آن بیشتر آدینه پور بود، و بعد ازان (در زمان اکبر) جلال آباد است^(۴).

۳. تومان منداور: که در آن رود الیشنگ و النگار بهم می پیوندند، و به چغان سرای کنر آید^(۵).

۴. تومان نجراو: که در آن زمان پیر از کافران بود و رو به پران و موش مشکی دران زیاد پیدا میشد^(۶).

۵. تومان چرخ لوگر: که سجاوند از قرای مشهور آن بود^(۷).

۶. تومان بدراو: مسکن افغان، هزاره، کافر^(۸).

۷. تومان السا: مابین گرمسیر و سردسیر^(۹).

۸. تومان بنگش: ارای هفت هزار سوار و پانصد پیاده، مسکن اقوام مهمند، خلیل، افریدی، ختک و غیره^(۱۰).

۹. تومان گردیز: که قلعه استوار دارد و عمارات آن سه و چهار طبقه است^(۱۱).

۱۰. تومان غزنین و زابلستان.

۱۱. تومان دامن کوه: دارای گل فراوان و بهار بی همتا^(۱۲).

۱۲. تومان غوربند: دارای سی و سه قسم لاله، که مقام خواجه ریگ روان اندران است.

۱۳. تومان ضحاک و بامیان: که قلعه ضحاک از آثار باستان آباد، و بامیان ویران است و دوازده هزار سمج و بت های کلان دارد^(۱۳).

باین طور ابوالفضل، کابل را دارای (۱۳) تومان شمارد، که در آن زمان وابسته باین شهر بود، ولی در تقسیمات کلی (۱۵) صوبه سلطنت اکبر شاه، کابل بر (سرکارها) نیز بخش میگردند، که عبارت بود از سرکار کشمیر، پکلی، بنیر، سوات، باجور، قندهار، زابلستان^(۱۴) که ازین جمله سرکار قندهار (۲۴) محل و (۸۱۱۴) تومان نقد^(۱۵) و (۲۹۶۰۰) دینار نقد و (۴۵۷۷۵) گوسپند، و (۴۵) اسپ بلوچی و (۳۷۵۲۹۷۷) خروار غله، و (۴۲۰) من برنج، و دو خروار آرد، و (۲۰) من روغن، و (۱۳۸۷۵) سوار، و (۲۷۲۶۰) نفر پیاده مالیات و بستگی داشت، و خود شهر

قندهار (۵۲۷) تومان نقد، و (۳۵۱۲۰) خروار غله میداد.
اما سرکار کابل (۲۲) محل و (۸۰۵۰۷۴۶۵) دام نقدی و (۱۳۷۱۷۸) دام مالیه زمین های کشت گری و (۲۸۱۸۷) سوار و (۲۱۲۷۰۰) پیاده میداد، که از آنجمله خود شهر کابل (۱۲۷۵۸۴۱۰) دام نقد عایدات داشت^(۱۶).
در عصر شاه جهان صوبه قندهار از کابل جدا گردید و در جمله (۲۲) صوبه مملکت وی هر دو بحیث صوبه مستقل شناخته آمد، که عایدات کابل (۱۶) کرور دام بود، و عایدات قندهار (۶) کرور دام بود^{(۱۷)(۱۸)}.

ماخذ

۱. ترك بابر طبع هند.
۲. بحساب آنوقت يك دام عبارت بود از (۲۵) جتیل که هر دام بحساب موجوده هند ۵/۴۴ پائی است که باینصورت (۵) دام = ۲ - آنه موجوده هند است (حواشی آئین اکبری).
۳. اکنون پشاور گوئیم.
۴. اکنون ولایت مشرقی است بدون مجاری کنر.
۵. تاکنون در لغمان بهمین نام معروف است.
۶. اکنون نجراب گوئیم.
۷. سجاویند یا سگاوند همان جای تاریخی است که پرورشگاه دانشمندان و علماء بود.
۸. معلوم نشد.
۹. باید ماورای مقر باشد یا مشرق کابل.
۱۰. اراضی جنوب پشاور و تیراه و ختك.
۱۱. اکنون هم معروف و مرکز ولایت جنوبی است.
۱۲. همین کوهدامن شمالی کابل باشد.
۱۳. آئین اکبری ج ۲ ص ۱۹۲.
۱۴. آئین اکبری ج ۲ ص ۱۶۹.
۱۵. حساب تومان در قندهار رواج داشت و (۱۸) دینار عبارت از یکتومان بود، و هر تومان مساوی (۸۰۰) دام سابق الذکر.
۱۶. آئین اکبری، ج ۱، ص ۱۸۷ - ۱۹۳.
۱۷. پادشاه نامه ج ۲، ص ۷۷۱ - و منتخب اللباب ج ۱، ص ۶۷۳.
۱۸. مجله کابل، سال ۱۳۲۵ ش، شماره ۷، ص ۶ - ۹.